

דין חולה שאין בו סכנה

כתב בערוך השולחן (אורח חיים סימן שכח סעיף יט)

וכל אלו הדברים [שאסור לעשות לחולה] הם בחולה שמוטל במיטה, או יושב על מטתו, שאין ביכולתו לצאת מפתח ביתו, ויש בו חילוק בין יש בזה סכנה לאין סכנה כמו שנתבאר. אבל מי שיש לו מיחוש בעלמא, מיחוש בראש או במעיו או בלב וכיוצא בזה, והוא מתחזק והולך בבריא כמו שיש חלושים מפני מיחוש שיש להם שיעול וכיוצא בזה, והולכים ונוסעים ועושים כל העסקים, אין להם דין חולה כלל, ואסור לעשות להם רפואה אפילו ע"י א"י גזירה משום שחיקת סממניו. אך מי שיש לו מיחוש שע"ז נחלש כל גופו, ואף שמתחזק והולך אך הילוכו בכבידות ובחלישות ודינו כנפל למשכב בחולה שאין בו סכנה עכ"ל.

ועל פי זה כתב בפסקי תשובות (אורח חיים סימן שכח אות א, ד)

[א] מיחוש או חולי או פציעה אשר כרוך בחולשה גדולה, או בצער גדול, אשר בעטיה נפל למשכב (שיש לו קושי לצאת מביתו מחמת החולי או החולשה), [ב] או נחלש כל גופו (שאינו יכול לעשות פעולותיו והצטרכויותיו כהרגלו מחמת טירדת הסבל והצער והחולשה) [כפי המבואר בשו"ע הרב (סעי' י"ט וכ') חלה כל גופו היינו נחלש כל גופו, וכ"ה במשנ"ב ס"ק ק', סי' מעורר ישנים שם]. אפילו לא נפל למשכב (שיוצא מביתו). רשאי לקחת תרופות ושאר שיקויים וסמי מרפא כרגיל בימות החול, ורשאים לעשות לו על ידי נכרי כל מלאכה המסייע לרפואתו, ואפילו מלאכות דאורייתא, ובלא שינוי, וגם לישראל מותר לעשות מלאכות דרבנן,

[כמבואר בשו"ע ומשנ"ב סקני"ז, ובמשנ"ב ס"ק ק"ב דאם אי אפשר בשינוי מותר שלא בשינוי. ובכלל מלאכות דרבנן גם טלטול מוקצה (משנ"ב סקני"ח) ובישולי עכו"ם (שו"ע סעי' י"ט, אבל לא מאכלים האסורים מדרבנן, עיין שם במשנ"ב סקס"ג), וגם מאכלים האסורים בטלטול בשבת כפירות שנשרו (ע' שו"ת רעק"א סי' ה', דע"ת הכא, חזו"א סי' מ"ד סק"ה, קצוה"ש סי' קל"ד הערה ז' בהרחבה), וחלב שנחלב בשבת (שש"כ פלי"ג סעי' ו'), וכן דברים שנאסרו מחמת 'מעשה שבת' (שם הערה מ"ב, ועיי"ש שמ"מ אם בישל עבריין עבור חולה זה אסור, שמא ירבה, ע' ב"י ריש סי' ש"ח), ואמירה לנכרי (ובכלל זה לנסוע עם הנכרי לרופא או להביא רופא אליו, וגם רשאי הרופא לחזור לביתו עם נהג נכרי, דהתירו סופן משום תחילתן, וראה גם להלן סי' שכ"ט אות י'), וטלטול ברשוה"ר שלנו שדינו ככרמלית (ואם יוכל יעשה בשינוי, כגון בתוך כובעו או פוזמקאותיו), וכן מותר לשלם לנכרי אם תובע כספו ואין מוכן להמתין עד מוצ"ש (וישתדל לטלטל הכסף וכדו' בשינוי), וכל כיוצא בזה].

אך כשאפשר יעשה על ידי שינוי, ובשעת הדחק המיקל גם באיסורים דאורייתא על ידי שינוי יש לו על מי לסמוך.

[שו"ת צ"ח ח"ב סי' ג' אות ד', שו"ת שבט הלוי ח"ח סי' צ"ג, שש"כ פלי"ג הערה י"ח דבשו"ע הרב סעי' י"ט מיקל בזה כשאי אפשר על ידי נכרי, וכן הוא באג"ט טוחן סעי' י"ח, תהלי"ד סקכ"ב, מנחת שבת סי' צ"א סק"י, קצוה"ש סי' קל"ד סעי' ד'. ולכן אם כי לכתחילה יש לחשוש לדברי המשנ"ב (להלן סקני"ד וסי' תצ"ו בשע"צ סק"ט) שאוסר מלאכות דאורייתא אף בשינוי, מ"מ בשעת הדחק כדאי המה הני רבותא לסמוך עליהם להקל. ויש לדעת כי מלאכה שאין צריכה לגופה דינו כאיסור דאורייתא, כמ"ש בביה"ל סי' ש"ב סעי' י' (ד"ה דלא) וסי' רע"ח משנ"ב סק"ג, ואין להתירו רק ע"י שינוי, וכגון כיבוי והדלקת האור ושאר מכשירי חשמל בשינוי (במרפקו וכלאחר ידו וכדו'), עיין שו"ת באר משה ח"ז קונטרס אלקטריק סי' מ"ד, והיינו דווקא כשאין נכרי מזומן שם או קטן (שיכול לעשות בשינוי)].

סיכום: [א] אם יש מיחוש בלבד, אסור לעשות רפואה כלל. [ב] נפל למשכב, או שאינו יכול לעשות פעולותיו כרגיל, מותר לקחת תרופות, ולעשות ע"י גוי מלאכות דאורייתא, וע"י ישראל מלאכות דרבנן ובשעת הדחק מלאכות דאורייתא בשינוי.